

Oktatáspolitikai beavatkozási javaslat
100 pontban
2025

Civil Közoktatási Platform

2025

Tartalomjegyzék

Vezetői összefoglaló.....	3
I. Bevezető.....	3
A 100 pont létrejötte.....	3
A problémák és az okok.....	4
A feladatok	6
II. A javasolt oktatáspolitikai általános keretei	7
Fő célok.....	8
A javaslatok közötti választást orientáló oktatáspolitikai alapelvek.....	9
III. Javasolt oktatáspolitikai beavatkozások.....	11
Az oktatáspolitikai formálását szolgáló intézkedések.....	11
Intézményhálózat	12
Oktatásirányítás	13
Finanszírozás	15
Az esélyegyenlőtlenségek kialakulásának megelőzése, ha már kialakultak, a csökkentésük.....	16
Deszegregáció	17
Tartalomszabályozás	17
Beiskolázás, tankötelezettség	18
Értékelési rendszerek	19
Az oktatás tartalmi, módszerbéli, szervezeti fejlesztése	20
Sajátos nevelési igényű tanulók	23
Pedagógusok, oktatásban dolgozók.....	24
Koragyermekkori nevelés	25
Szakképzés	26
Felsőoktatás	27
Felnőttkori tanulás.....	29
IV. Hátteranyagok.....	32

Vezetői összefoglaló

A Civil Közoktatási Platform egy korábbi, sok különböző értékrendű szakmai és politikai szereplő bevonásával készült anyag aktualizálásáról ezennel közlést tesz egy, az oktatás megújítását szolgáló százpontos intézkedéscsomagot. Az oktatás mind a négy alágazatára – közoktatás, szakképzés, felsőoktatás és felnőttképzés - vonatkozó intézkedéseket tematikusan csoportosítottuk, és ismertetésük előtt felhívjuk a figyelmet azokra a célokra és alapelvekre, amelyeket megfogalmazásukkor szem előtt tartottunk. Az előszóban összefoglaltuk a magyar oktatási rendszer legfontosabb problémáit, azok okait és a javasolt beavatkozási területeket.

Szándékunk szerint a pontok tartalmazzák mindazon oktatáspolitikai intézkedéseket, amelyek a célok megvalósulásához szükségesek. Nem helyettesítenek azonban egy részletes reformkonceptiót, reformtervet, valamint az egyes területek részletes fejlesztési terveit. Bár a korábbi együttműködésben születtek olyan, hamarosan aktualizálásra és publikálásra kerülő anyagok, amelyek foglalkoznak a helyzet áttekintésével, egyes területek részletesebb reformterveivel és javaslatot tesznek az esetleges kormányváltás utáni hónapok feladataira, a feladatok súlyozása, megvalósíthatóságuk vizsgálata csak a választások után, az ellenzék esetleges győzelme esetén, a konkrétan kialakuló politikai viszonyok ismeretében lehetséges.

I. Bevezető

A 100 pont létrejötte

A 2022. évi országgyűlési választásokra készülve, segítettő a demokratikus parlamenti pártok oktatáspolitikai programjainak megfogalmazását, készült egy 100 pontból álló oktatáspolitikai javaslat. Összeállításában a munkálatok két irányítója, Radó Péter és Nahalka István mellett a pártok egy-egy oktatási szakértője, az oktatási civil szervezetek képviselői a Civil Közoktatási Platform (CKP) szakemberei, valamint az egyes témák tárgyalására meghívott szakértők vettek részt. E munka eredménye lett a röviden csak „100 pont” -nak nevezett javaslat, amely nevéhez híven – egy helyzetelemzés, célkijelölés valamint alapvető értékek megfogalmazását követően – valóban 100 pontban foglalta össze a szakemberek javaslatait az oktatási rendszer megújítását szolgáló oktatáspolitikai, oktatásigazgatási intézkedésekkel kapcsolatban.¹

A 2022. évi parlamenti választások során a demokratikus parlamenti pártok kampányában az elkészült javaslat kapott némi szerepet, de részletezettsége, szakmai nyelvezte, számos területet lefedő volta miatt nyilván nem a „tömegek mozgósításában”. A cél eleve egy alternatív oktatáspolitikai, győzelem esetén egy új kormányprogram kialakításának elősegítése volt. Ugyanakkor a javaslat nem tekinthető oktatási

¹ Az eredeti 100 pont, illetve az arra épülő tematikus anyagok, valamint a most nem aktualizált helyzetértékelés megtalálhatók a [Szükséges és lehetséges](#) c. kiadványban. A kiadványban felsoroljuk az eredeti anyag közreműködőit. Közülük néhányan segítettek jelen anyag létrehozásában is, de a többiek korábbi munkája is hozzájárult a javaslatcsomag szakmai értékéhez.

reformtervezetnek, hiszen különböző, még ellenzéki együttműködés esetén sem biztosan együttműködő politikai szereplők közötti kompromisszumot tükrözött. Így a kiadvány valójában oktatáspolitikai, oktatásigazgatási intézkedésekre vonatkozó, egymással csak lazán kapcsolódó, bár így is jól kitapintható politikai arculatot felmutató javaslatok „gyűjteménye” volt.

A CKP szakemberei fontos szerepet játszottak a „100 pont” összeállításában. Mivel a 2026. évi országgyűlési választásokra készülve az ellenzéki pártok semmilyen kombinációban nem működnek együtt, nem várható az oktatással kapcsolatban a politika részéről hasonló kezdeményezés, a CKP eldöntötte, hogy a „100 pont” -ot aktualizálja, a szükséges pontokon változtat rajta, és ismét felajánlja a pártok számára saját oktatáspolitikai elképzeléseik kialakítására. Ennek a munkának az eredménye a jelen írás.

A cél lényegében ugyanaz, a megváltozott helyzethez igazítva. *Továbbra sem „Az oktatási reformról van szó, még csak annak koncepciójáról sem, ez a javaslat továbbra is az oktatás nagyon sok területére kiterjedően intézkedéseknek a „gyűjteménye”, egy intézkedéscsomag.* Ezek az intézkedések – a rájuk tett javaslatok – továbbra is a korábbival megegyező alapvető oktatáspolitikai és oktatási szakmai gondolkodásmódnak megfelelők, koherens rendszert alkotnak, miközben – legalábbis a jelen kiadványban – a pontok nem súlyozottak, nincsenek kijelölve fókuszok, nincs megadva az egyes intézkedések időbeli elrendezése, nem készültek a lépésekkel kapcsolatban finanszírozási tervek, nem adjuk meg az egyes intézkedéseket követő folyamatok eredményességének feltételeit sem. Mindezek csakis egy részletes reformkoncepcióban és reformtervben, valamint az egyes területek részletes fejlesztési terveiben megvalósítható feladatok, mégpedig a választások után, az ellenzék esetleges győzelme esetén, a konkrétan kialakuló politikai viszonyok ismeretében.

Ettől függetlenül az e javaslatban szereplő intézkedések összessége *egyértelműen szolgál bizonyos oktatással kapcsolatos célokat, és egy bizonyos értékrendnek felel meg.*

A problémák és az okok

Abból indulunk ki, hogy a magyar oktatási rendszer a következő problémákkal küzd elsősorban, ha a „kibocsátással” kapcsolatos alapvető jellegzetességeit, vagyis a társadalmi elvárásokra és a kor kihívásaira adott válaszait vizsgáljuk:

1. A magyar oktatás színvonala elmarad azoktól az igényektől, amelyek teljesítése a magyar társadalom fejlődését jelentős mértékben szolgálná, elsősorban a műveltség, a képességek, az attitűdök fejlettsége, az életre való felkészülés, a változó körülményekhez való alkalmazkodás terén. Különösen jelentős ez a probléma a tanulás, a kritikus gondolkodás, a problémamegoldás, a fenntarthatóság célrendszerének való megfelelés, az idegennyelvi tudás, a digitális műveltség, a kreativitás és a szociális készségek fejlesztése terén.
2. A magyar iskolarendszer a szociális háttérrel szoros összefüggésben lévő tanulási eredményeket produkál, e tekintetben nemzetközileg a leggyengébben teljesítő országok közé tartozik. A rendszer – e sajátossága eredményeként – gyengíti a társadalmi kohéziót, alapvetően igazságtalan, és rosszul bánik a minden nagyobb társadalmi csoportban ugyanolyan arányban meglévő tehetségekben rejlő potenciállal.

3. A magyar oktatás a szükségesnél lényegesen alacsonyabb szinten készít fel az egész életen át tartó tanulásra.
4. A magyar iskolarendszerben nagyon sok gyermek és fiatal mentális állapota romlik az iskolai évek alatt.

Ezeknek a „kimeneti” problémáknak az *okai* is azonosíthatók. Ezek közül a fontosabbak és a „kimenetet” közvetlenül befolyásolók:

- Eredménytelen, alkalmazkodásra képtelen, ideológiai feladatokat ellátó, oktatáson kívüli érdekeket szolgáló, valódi szakmai előkészítésre és társadalmi egyeztetésre nem alapozó, szakmailag hiteltelen oktatáspolitikai érvényesülése.
- Az oktatásra fordított anyagi eszközök „maradék elven” alapuló biztosítása, a modernizációhoz elégtelen finanszírozás (súlyos pedagógushiány, oktatási infrastruktúra rossz állapota az intézmények nagy részében, források hiánya az innovációk, a programok adaptációja, bizonyos strukturális, például az iskolaszervezetet érintő változtatások és a neveléstudományi kutatások terén).
- Extrém módon túlközpontosított, a szubszidiaritás elvét nem érvényesítő struktúrák, működések (intézményfenntartás, oktatásigazgatás, tartalmi szabályozás, intézményirányítás, oktatási szolgáltató rendszer problémái), az intézményi és a pedagógusi önállóság nagyon alacsony szintje.
- A magyar oktatás teljes rendszerében a pedagógusok működő tudásmennyisége, de a tudástermelés „sebessége” is kifejezetten kicsi (neveléstudományi kutatások, pedagógusképzés és -továbbképzés, helyi és magasabb szinten zajló fejlesztési folyamatok mértékének, színvonalának, támogatásának a problémái).
- Elmaradás a világ nagyon sok országában bekövetkezett modernizációs folyamatok terén (a tanulásról, az esélyegyenlőtlenségekről, a szelekcióról, a tantervekről, a pedagógiai értékelésről, a pedagógus szerepéről vallott elképzelések megrekedése egy kb. 50 évvel ezelőtti szinten, a módszertani kultúra forradalmi átalakulásának csak nagyon kevés intézményre és pedagógusra való érvényesülése).
- Az oktatás kulturális egyoldalúsága, a tanulóban meglévő tanulási előfeltételek közül túlnyomóan a magasabb társadalmi státusszal bíró családok gyermekeiben meglévők előnyben részesítése (látens és nem elhanyagolható mértékben manifeszt diszkrimináció).
- Az oktatásban fontos szerephez jutó csoportok (tanulók, pedagógusok, vezetők), valamint az intézmények esetében az értékelés azonossá válása az egyszerű, kvantitatív módon is jellemezhető, hierarchikus rendezéssel, e rendezés elengedhetetlenként való hirdetése és ezzel az ennek a gondolkodásmódnak megfelelő versenyhelyzetek teremtése, a versenyeken elért jó eredmények egzisztenciális döntések alapjává tétele.
- Az oktatási követelményekben eluralkodott szemlélet, vagyis a minél több tárgyi tudás átadásának igénye a diákokat teljesíthetetlen követelmények elé állítja. A tananyag számonkérése során folyamatos kudarcok érik őket, melyekbe beletörődve a felnőttkor küszöbére már kiégve, érdeklődés és ambíció nélkül érkeznek.

- A felsőoktatás nem tud alkalmazkodni a belépő diákok eltérő felkészültségéhez. Nem képes megfelelni a tömegoktatás igényeinek, miközben a korábbi elitoktatás is nagyrészt leépült. A finanszírozásban, ösztönzésben és az oktatók minősítésében az oktatás minősége és fejlesztése nem a megfelelő súllyal szerepel. Miközben az értékelésben sokkal nagyobb súlya van a kutatásnak, az oktatók magas kontaktóra száma gátolja a nemzetközi színvonalú kutatási tevékenységet.

A jelen kiadványban megjelenő 100 oktatáspolitikai, oktatásigazgatási intézkedés elsősorban a felsorolt, alapvető okok megszüntetésére, azokkal ellentétes irányú folyamatok elindítására irányul. Mindebben megnyilvánul több oktatáspolitikai cél, illetve jól kitapinthatók bizonyos alapvetőnek tekintett értékek. A 100 pont felsorolását megelőzően ezeket a célokat és értékeket meg is fogalmazzuk.

A feladatok

Oktatáspolitikai javaslatunkat – szándékaink szerint – egyértelműen az ország javát szolgáló, pozitív hatású, minél kevesebb érdeksérellemmel járó feladatokban fogalmaztuk meg.

- Ezek között helyet kaptak szakmailag indokolt, politikai szempontból is üdvözölhető, közérzetjavító intézkedések, mint amilyen a NOKS és egyéb munkakörökben dolgozók bérének jelentős emelése, az oktatás minden szintjén jelentős szerepet betöltő kommunikációs rendszerek megújítása, a tankönyvfejlesztés, terjesztés és rendelés szabadságának biztosítása.
- Hangsúlyosak javaslatunkban azok a pontok, amelyek az oktatás színvonalának fejlesztését, eredményességének növelését szolgálják, így például a pedagógusok szakmai segítségét szolgáló intézményi megoldások megerősítése, nem egy esetben az újbóli kialakításuk, a pedagógusok továbbképzési rendszerének átfogó, elsősorban az elsajátítható új tudás tartalmát érintő megújítása, az oktatás programcsomagok rendszerének egyszer már bevált, aztán megakasztott fejlesztésének újra elindítása.
- Számos javaslat szól a felelős kormányzás kialakításáról, mint amilyen az intézményfenntartás alapvető átalakítása, az intézményirányítással együtt, a szakmai és társadalmi egyeztetési folyamatok teljes újragondolása és megreformálása, a központi tartalmi szabályozás új alapokra helyezése.
- Fontos szerepet kaptak a javaslatok között a fejlesztés, az innováció kiemelt feladattá tételét szolgáló intézkedések, mint például a helyi, intézményi innovációk, kísérletek ösztönzése és támogatása, a neveléstudományi kutatási és fejlesztési intézményhálózat újra felépítése és a jó eredmények elérését lehetővé tevő finanszírozása, az oktatás fejlesztése előtt álló nehéz feladatok esetében alternatívákra is kiterjedő szakmai elemzések, kutatások és azokra alapozó szakmapolitikai alternatívák készítése.

- Konkrétabb intézkedésekben is, de távolibb, egy nagyobb oktatási reform szerves elemeiként is megjelenik javaslatunkban az értékelési rendszereknek a saját szakmánk legújabb felismeréseit hasznosító, jelentős átalakítása, reformja, melynek keretében például újra át kell gondolnunk a tanulók tudása értékelésének egészen mély elvi kérdéseit (az értékelés funkciója, a mai stílusú értékelés által kiváltott hierarchizálódás negatív szerepe, az osztályozás teljes funkcióvesztése, a vizsgák szükségességének kritikus átgondolása stb.), vagy ki kell alakítanunk a pedagógusok és az intézmények értékelésének fejlesztő típusú, a terheket nem növelő, inkább a pedagógiai munkát segítő, alapvetően az önértékelésre alapozott formáit.

A 100 pontot, vagyis az intézkedéseket tematikusan csoportosítottuk. Csoportok másképpen is kialakíthatók lennének, igyekeztünk a gyakorlat számára fontos fő kategóriákat kijelölni a javaslatok elrendezésére. Találhatók a pontok között – kis számban – két alternatív javaslatban megfogalmazott intézkedések is. Az összeállítás jelenlegi átalakítása, kiegészítése, aktualizálása során úgy találtuk, hogy ezekben az esetekben valódi, nem egyszerűen kezelhető alternatívák jelennek meg, amelyek közötti választásról, vagy akár további alternatívák felvetéséről még feltétlenül szükség van további vitákra. Maguk az összeállítók is megosztottak voltak ezekben a kérdésekben, vagy úgy látták, hogy a szakmában mindkét lehetőségnek komoly képviselete van, és érdemes az alternatívákat meg is jeleníteni.

A Civil Közoktatási Platform az *Oktatáspolitikai beavatkozási javaslat 100 pontban 2025* c. kiadvány mellett két másik csomagot is az új oktatáspolitikán gondolkodók figyelmébe ajánl.

2022-ban szakértői munkacsoportok alakultak néhány fontos terület teendőinek részletes kidolgozására. Ezek közül most aktualizáltuk és közzétesszük az intézményfenntartásról, a pedagóguspolitikáról, a szakképzésről és a felnőttkori tanulásról készült anyagokat, ezek honlapunkon elérhetők: <https://ckpinfo.hu/100pont>

Hamarosan közzétesszük a fenti címen a 100 pontból azoknak a kiemelését és pontosítását, amelyek az úgynevezett azonnal végrehajtható lépések, vagyis egy esetleges kormányváltás (rendszerváltás) utáni néhány hónap oktatáspolitikai teendőivel kapcsolatosak.

II. A javasolt oktatáspolitikai általános keretei

Fő célok

A választásokon győztes politikai erőknek a következő tíz kiemelkedően fontos oktatáspolitikai célt követve szükséges kormányozniuk:

1. *Megosztott felelősség és felelős kormányzás*

Az oktatási intézmények autonómiájának helyreállítása, az oktatásirányítás és az oktatáspolitikai döntéshozatal társadalmazása, a kormányzás hatékony és intelligens intézményrendszerének megteremtése.

2. *Szociokulturális különbségek kezelése, társadalmi egyenlőtlenségek oktatási hatásainak mérséklése.*

Az iskolarendszer azon képességének erősítése, hogy a diákok tanulási szükségleteit társadalmi körülményeiktől függetlenül maradéktalanul képes legyen kielégíteni. Olyan iskolarendszer kialakítása, ahol a társadalmi egyenlőtlenségek a mainál sokkal kevésbé vezetnek iskolai egyenlőtlenségekhez. Az esélyegyenlőtlenségek csökkentése a felsőoktatási részvétel területén is, figyelembe véve az utóbbi évek változásait.

3. *Együttnevelés és bevonás*

Az oktatási szegregáció megszüntetése, a szelekció visszaszorítása, a valódi bevonással járó integráció kiszélesítése.

4. *Oktatási modernizáció*

Minden oktatási ágazatban az érvényesített pedagógiai megközelítéseket érintő, továbbá módszertani és technikai modernizáció, a társadalmi változások követelményeinek való megfelelés a fiatalok alkalmazkodóképességének növelése érdekében, kiemelten az új t információs környezet, a mesterséges intelligencia alkalmazására való magas szintű felkészítés.

5. *Az iskolaszervezet és a képzési célok összehangolása*

Az általánosan képző oktatás idejének meghosszabbítása és eredményességének javítása, a szakmatanulás kezdetének későbbi életkorra helyezése a munkaerőpiaci és társadalmi részvételt biztosító készségek sikeres fejlesztése érdekében.

6. *Intézményfenntartás decentralizálása, az intézményrendszer racionalizálása*

Az iskolafenntartás közelebb hozása az iskolahasználókhoz, a tanulólétszám és a közoktatási kapacitások felborult egyensúlyának helyreállítása mellett Gazdag és személyre szabott tanulási kínálatot biztosító iskolák, iskolahálózatok és szolgáltató rendszer létrehozása.

7. *Az intézmények és a család közötti együttműködés javítása*

Partneri viszony létrehozása a pedagógusok és a szülők között a nevelés, a tanulás-tanítás eredményesebbé és hatékonyabbá tétele érdekében.

8. Az oktatás szocializációs szerepének erősítése

A társas együttéléshez szükséges személyes és társas kompetenciák fejlesztése, különösen a demokratikus attitűdök formálása, a nemek közötti esélyegyenlőség, a magasabb szintű környezettudatosság, valamint a bevándorlókkal és kisebbségekkel szembeni nyitottság érdekében. Az oktatásban kiemelt szerepet kell kapnia a bántalmazás megelőzésének, az érzelmi intelligencia és az önismeret fejlesztésének, a konfliktuskezelésnek.

9. A felsőoktatási intézmények fenntartásával kapcsolatos helyzet rendezése.

A fenntartói modell újragondolása, az egyes intézmények szerepével, missziójával, helyzetével és a felsőoktatásra vonatkozó általános elvekkel összhangban lévő megoldások kialakítása.

10. Egész életen át tartó tanulás

A felnőttkori tanulás iránti igény erősítése, lehetőségeihez való hozzáférés javítása, az egyéni tanulási utak kialakítását és az életesélyek javítását szolgáló szolgáltatások és finanszírozási megoldások bevezetése.

A javaslatok közötti választást orientáló oktatáspolitikai alapelvek

Az oktatáspolitikai különböző szereplői által képviselt értékek rendkívül sokfélék, értékconszenzus közöttük minden kérdésre kiterjedően nem teremthető. Az alábbi oktatáspolitikai alapelveket tartalmazó lista célja nem egy egységes értékconszenzus megteremtése, hanem egy technikai funkció betöltése: a minden egyes oktatáspolitikai problémával kapcsolatban felmerülő alternatív beavatkozási javaslatok közötti választást hivatottak megkönnyíteni. Alapelvek, amelyek számos esetben akár az összes szereplő értékrendszerének sajátjai lehetnek, más esetekben jól átgondolt kompromisszumok eredményei. Ugyanakkor egyes, az állampolgári jogok érvényesülése szempontjából fontos oktatáspolitikai kérdések esetében szükség van a széleskörű konszenzusképzésre és a konszenzust élvező megoldások megvalósítására a támogatottság és a megvalósíthatóság segítése érdekében. Azt is figyelembe kell venni, hogy az államnak kötelessége mindazoknak az értékeknek a nevében cselekedni, amely értékek nemzetközi szerződésekben, európai jogszabályokban, az alaptörvényben és más, az államot kötelező jogszabályokban jelennek meg. Az e dokumentumban szereplő javasolt beavatkozások mindegyike összhangban van az alábbi alapelvekkel.

1. Szektorsemlegesség és szubszidiaritás

A közoktatás a szubszidiaritás elve alapján szervezett, helyben nyújtott közszolgáltatás. A kisgyermekkorai ellátás, a közoktatás, a felsőoktatás és a felnőttképzés irányításának és finanszírozásának (anyagi támogatásának) biztosítania kell a szektorsemlegességet, az eredményességet és a hatékonyság követelményeinek érvényesülését.

2. Stabil, minőségre ösztönző finanszírozás

A nevelés-oktatás állami költségvetési finanszírozásának stabil, tervezhető és átlátható módon biztosítania kell az oktatási intézmények működését, a felsőoktatási

intézmények oktató-kutató tevékenységének ellátását. A finanszírozás módjának ösztönöznie kell a minőség, esélyegyenlőség és eredményesség javítására.

3. Autonómia és elszámoltathatóság

Az oktatás minőségének egyik legfontosabb feltétele az oktatási intézmények törvény által biztosított autonómiája. Az óvodai, iskolai és felsőoktatási intézményi autonómiának jogi, pénzügyi és szakmai elszámoltathatósággal kell párosulnia.

4. Esélyegyenlőség

Minden oktatáspolitikai kezdeményezésnek és az oktatási szektor minden intézményének törekednie kell a tanulók hátrányos helyzetével összefüggő oktatási egyenlőtlenségek kialakulásának megelőzésére, illetve csökkentésére, minden gyermek képességeinek fejlesztésére, az esélyegyenlőség követelményének érvényesítésére.

5. Intézményi önértékelés és független külső minőségértékelés

A közoktatás minőségének folyamatos értékelése és az értékelési információk megosztása a tanulókkal, szülőkkel, az oktatási intézmények fenntartóival és szakembereivel, valamint a nyilvánossággal részben intézményi, részben pedig állami feladat, melyet a kormánytól független intézménynek kell ellátnia. A felsőoktatás minőségének biztosítása az intézmények és az általuk létrehozott független testületek feladata.

6. Nyílt és informált oktatáspolitikai alkotás

Az oktatáspolitikai alkotásnak folyamatos, kutatásokkal megalapozott reflexión, tényeken és azok elemzésén, valamint az érdekeltek (tanulók, hallgatók, szülők, pedagógusok, oktatók stb.) bevonásával nyílt, átlátható és intézményesült konzultáción kell alapulnia.

7. Stratégián alapuló fejlesztéspolitika

A fejlesztéspolitikának az oktatásban az érdekeltek támogatását élvező hosszú távú stratégián kell alapulnia, korrupciómentesnek kell lennie és igazodnia kell a térségi, helyi és intézményi fejlesztési szükségletek sokféleségéhez.

8. Jogok tiszteletén alapuló szabályozás

Az oktatás szabályozásának alapjául a gyermeki-tanulói, szülői és kisebbségi jogok teljes körű biztosítása és a gyermekek és hallgatók érdekeinek figyelembevétele kell, hogy szolgáljon.

9. Világnézeti semlegesség

A közoktatásban mindenki számára biztosítani kell a világnézeti semleges oktatáshoz való hozzáférés lehetőségét. Az oktatásban működő állami és önkormányzati tulajdonban lévő intézményeknek a világnézeti semlegességet érvényesítő módon kell működniük.

10. Megbecsült és szakmailag felkészült pedagógusok

A pedagógusok, oktatók és az oktatási intézményekben dolgozó más szakemberek számára biztosítani kell a magas színvonalú munkavégzés és a szakmai fejlődés feltételeit és az ehhez szükséges szakmai autonómiát, munkájuk megfelelő szakmai

és anyagi elismerését, szakmai támogatását, valamint munkavállalói jogaik érvényesítését. Ezzel párhuzamosan szakmai minőségi követelményeket kell rögzíteni számukra, és ezeket érvényesíteni kell.

III. Javasolt oktatáspolitikai beavatkozások

Az oktatáspolitikai formálását szolgáló intézkedések

1. Stratégiai tervezés. Nemzeti szintű társadalmi-gazdasági fejlesztési stratégiát és ahhoz kapcsolódó „ágazati” stratégiákat kell kidolgozni.

2. Egy új oktatáspolitikai érvényesítése. Egy új oktatáspolitikai program kialakítása során egy háromlépcsős logika érvényesítését javasoljuk:

(1) Politikai bizalomerosítást és kármentést szolgáló azonnali intézkedések a ciklus első hónapjaiban a meglévő törvények módosításával. Az „azonnali intézkedéseket” a választás előtt meg kell határozni.

(2) Új közoktatási, szakképzési, felsőoktatási és felnőttképzési törvények elfogadása a ciklus első fél évében (ez az idő a jogalkotásra szolgál, és nem a hatálybalépés határidejére vonatkozik) anélkül, hogy az új törvények megelőlegeznének egy hosszabb távú oktatási reformot.

(3) Egy hosszú távú, az oktatás és képzés mind a négy területére kiterjedő oktatásfejlesztési stratégia megalkotása gondos szakértői tervezés és minden érdekelt szereplővel folytatott intenzív konzultáció, illetve a velük kötött megállapodás révén, egy oktatásfejlesztési törvény elfogadása, a törvényben szereplő stratégia alapján az összes jogszabály módosítása a ciklus második évének végére.

3. Az országos oktatáspolitikai egyeztetési és konzultációs rendszer újjászervezése. A korábbi Közoktatás-politikai Tanácshoz hasonló feladatokkal és jogkörökkel létre kell hozni egy *Oktatáspolitikai Tanácsot*, amelyben képviselőnek jutnak mind a négy oktatási, képzési területet (közoktatást, szakképzést, felsőoktatást, felnőttképzést) képviselő szervezetek, fenntartók és kormányzati szereplők. A tanácsban választáson alapuló képviselői lehetőséget kell biztosítani a szakmai és érdekvédelmi szervezeteknek, valamint a diákok és a szülők szervezeteinek is, a képviselő-választás megfelelő szabályozásával és a választóikkal való egyeztetés kötelezettségével. A Tanács munkáját saját költségvetés és e feladatra alkalmazott apparátus segítse.

Újjá kell szervezni a civil és kormányzati vegyes alapon megszervezett ágazatközi *Nemzeti Pályaorientációs Tanácsot* is. Feladat emellett a közoktatási *érdekképviselői egyeztetés tripartit* (kormány, munkáltatók, munkavállalók szervezetei) ágazati rendszerének helyreállítása.

Az Országos Köznevelési Tanács szerepét a *kormánytól független, oktatási szakértőkből álló szervezetnek* kell átvenni. Ez a szervezet dönt a kimeneti követelményeket tartalmazó standardokról, az intézményi önértékelés és külső intézményértékelés standardjairól, az oktatási információs rendszerek indikátorrendszereiről, a tankönyvek és más

tartalomhordozók, taneszközök minőségértékelésének standardjairól, működteti a Közoktatási Értékelési Központot és a Közoktatási Tartalomfejlesztési Központot.

4. Társadalmi egyeztetés. Érdemi társadalmi egyeztetés szükséges a jogszabályok, stratégiák, intézkedések előkészítése során, amelyet szükség szerint kutatásokkal kell megalapozni. Ilyen kutatásokat az Oktatáspolitikai Tanács is kezdeményezhessen. Mind az állampolgárokkal történő közvetlen, mind az érintett szervezetekkel való közvetett egyeztetésre megfelelő időt kell biztosítani, a lehetőségeket ismertté és érthetővé kell tenni, a javaslatokat érdemben kell elbírálni. Az egyeztetés figyelemmel kísérése, a javaslatok összefoglalása, alternatívák megfogalmazása az Oktatáspolitikai Tanács feladata. Az egyeztetési folyamatokhoz létre szükséges hozni egy korszerű digitális kommunikációs információs rendszert.

5. Stratégiai kommunikáció. Kommunikációs program az oktatással, az egész életen át tartó tanulással szembeni változó elvárásokról és az azoknak való megfelelés eszközeiről. (A program összekapcsolható egy kellő támogatottságot élvező oktatási reformfolyamat tervezését szolgáló intenzív konzultáció lebonyolításával.)

6. Az oktatási intézmények nyílt, demokratikus működésének biztosítása. Az óvodák, iskolák, kollégiumok és felsőoktatási intézmények működésének szabályozása során *a tanulók, hallgatók, szülők, helyi közösségek, önkormányzatok és külső intézményi partnerek* aktív bevonásával rögzíteni szükséges a velük való együttműködéssel kapcsolatos szabályokat, biztosítani kell az intézmények demokratikus működését.

Intézményhálózat

7. Az intézményhálózatra² irányuló beavatkozások. Az intézményhálózat fenntartásának és irányításának átalakítását, ezen belül a kapacitások tanulólétszámhoz igazítását *egységes szempontrendszer alapján, helyi sajátosságok figyelembevételével*, helyben megalkotott kistérségi, városi, nagyobb térségi szintű, nyilvános intézményhálózati tervek alapján kell lebonyolítani. E tervek kiterjednek az adott területen működő *állami és nem állami intézményekre egyaránt*. Ez azt jelenti, hogy e terveknek az érintett nem állami intézményfenntartók bevonásával kell megszületniük. A helyi intézményhálózatok átalakításának a szociális szelekció csökkentését, az intézmények közötti együttműködést és az erőforrásokkal való hatékony gazdálkodást kell szolgálniuk.

A feladatellátás *bizonyos típusai túlmutatnak a kistérségi szinten*. Ilyen a szakképzés, a gyógypedagógiai ellátás, a szakmai szolgáltatás és a szakszolgálatok tevékenysége. Az ezekre vonatkozó intézményhálózati döntéseket térségi szinten (a kistérségnél nagyobb földrajzi területeken) célszerű meghozni, a szakképzés esetében egy-egy gazdasági központban és annak vonzáskörzetében, igazodva a felnőttképzési tudásközpontok illetékességi területéhez is. E térségek körülhatárolásakor nem közigazgatási határokat

² Amennyiben nem részletezzük, az anyagban intézményen a közoktatás és a szakképzés teljes intézményrendszerét értjük: óvodákat, általános és középiskolákat, benne a gimnáziumokat, szakgimnáziumokat, technikumokat, szakképző iskolákat, szakiskolákat, készségfejlesztő iskolákat, gyógypedagógiai intézményeket, az alapfokú művészeti iskolákat, a kollégiumokat és ahol releváns, a pedagógiai szakszolgálatokat és a pedagógiai-szakmai szolgáltatást nyújtó intézményeket.

és illetékességi területeket, hanem a természetes társadalmi, gazdasági, munkaerőpiaci szempontokat javasolt figyelembe venni.

8. A kívánatos iskolaszervezetről (intézményi struktúráról) szóló konzultációs folyamat elindítása. Mielőbb el kell kezdeni a közoktatási intézményi struktúra reformját előkészítő folyamatot, amely magába foglalja az egyes képzési szakaszok hosszáról, a lehetséges iskolatípusokról való gondolkodást. Alapvető célok: az iskolaszervezet egységesítése, a struktúra változtatásával a szelekció visszaszorítása, hosszabb idejű általános képzés, a szűken értelmezett szakmára való felkészítés kezdetének későbbre helyezése.

9. Befogadó iskolaközpontok célzott fejlesztése. A befogadó iskolaközpontokban férőhelybővítés, iskolán belüli szelekció/szegregáció megelőzését szolgáló intézkedéscsomag, az iskolafelhasználók számára jól érzékelhető fejlesztések szükségesek. Összevonás előtt egy éves közös pedagógiai programot és iskolafejlesztési programot kell kidolgozni a szülők bevonásával. Továbbá biztosítani kell az ezek megvalósítását szolgáló közös továbbképzéseket is.

10. A felsőoktatási intézményhálózat bővítése. Minden megyében elérhetőek legyenek széles spektrumú alapszakok (gazdálkodástudomány, matematika-informatika, egészségtudomány-biológia stb.), többféle lehetséges kimenettel (felsőoktatási szakmai végzettség, szakképesítés, BA-diploma, továbblépés mesterszakra.)

Oktatásirányítás

11. Egységes, a teljes oktatási szektor irányításáért felelős Oktatási Minisztérium létrehozása, egyenrangú államtitkárságokkal a közoktatás és a felsőoktatás mellett a szakképzés és a felnőttképzés számára. Az irányítás kérdéseiben más ágazatok érdekeltségeinek érvényesítését elsősorban az ágazatok közötti együttműködés keretei között kell megoldani.

[Alternatíva] 11. A teljes oktatási szektor, a kultúra, a sport, az ifjúsági területek irányításáért felelős Oktatási, Kulturális, Sport és Ifjúsági Minisztérium létrehozása, egyenrangú államtitkárságokkal az oktatás, a kultúra, a sport és az ifjúsági ügyek irányítására, az oktatás irányításán belül egyenrangú helyettes államtitkárságokkal a közoktatás, a felsőoktatás, a szakképzés és a felnőttképzés számára. Az irányítás kérdéseiben más ágazatok érdekeltségeinek érvényesítését elsősorban az ágazatok közötti együttműködés keretei között kell megoldani.

12. Bürokratikus központosítás felszámolása, decentralizáció a közoktatásban. Olyan oktatásirányítási decentralizáció véghezvitele szükséges, amely egyfelől kiküszöböli a 2011 előtti rendszer végletes széttagoltságából fakadó problémákat és lehetővé teszi teljes helyi közoktatási intézményhálózatok szektorsemleges irányítását, másfelől biztosítja a települési önkormányzatok, illetve általában a helyi közösségek aktív részvételét a fenntartói irányítási döntések meghozatalában. A kialakítandó decentralizált rendszerben a központi kormányzat nem láthat el intézményfenntartói feladatokat, ezért a Klebelsberg Központot és a tankerületi központokat meg kell szüntetni. Az állami közoktatási intézmények irányítási és fenntartói feladatait önálló intézményfenntartó

szervezetek vagy városi önkormányzatok lássák el. E szervezetek fölött ne álljon központi irányító szervezet. Az elsősorban az óvodák, az általános iskolák, a gimnáziumok, s ha indokolt, akkor gyógypedagógiai intézmények, szakszolgálatok és szakmai szolgáltatók, középiskolai kollégiumok irányításával és fenntartásával kapcsolatos feladatokat ellátó szervezetek *kistérségekben és városokban* szerveződjenek.

A szakképzés, a gyógypedagógiai ellátás, a szakmai szolgáltatás, a szakszolgálatok, a középiskolai kollégiumok kistérségi, városi fenntartói szervezetekhez nem tartozó intézményei számára is létre kell hozni hasonló fenntartói szervezeteket, azonban szervezésük a kistérségeknél, városoknál nagyobb területeken történjék.

13. A közoktatásban a stratégiai tervezés kialakítása. Újból ki kell alakítani a közoktatás többszintű (országos, regionális, fenntartói és intézményi), összehangolt, középtávú tervezési rendszerét.

14. Közoktatási intézményi autonómiák helyreállítása. Szükséges az óvodák és iskolák szakmai, szervezeti és gazdálkodási autonómiájának helyreállítása, a szülők és külső partnerek intenzív bevonódását szolgáló *procedurális szabályozás*. A közoktatási intézmények szakmai tevékenységének két alapidokumentuma az Intézményi Pedagógiai Program és az Intézményi Fejlesztési Terv. Az intézményi *döntéshozatal szabályait és a vezetői felelősségeket* egyértelműen rögzíteni kell.

15. A helyi intézményhálózatok irányításának társadalmasítása. Létre kell hozni az iskolavezetők, szülők, diákok, pedagógusok, önkormányzati vezetők, nem állami iskolák, helyi civil szervezetek, a szociális/gyermekvédelmi terület, a helyi vállalkozások képviselőinek részvételével, a kistérségi, városi, illetve térségi fenntartó és irányító szervezet mellett működő *helyi-területi közoktatási tanácsokat, esetleg felügyelőbizottságokat*, alapvetően konzultatív, illetve ellenőrző szereppel. (Egyéb jogosultságok megadása további átgondolást igényel.) A több intézménnyel rendelkező települések önkormányzatai mellett *helyi konzultatív szervezetek* hozandók létre. Az intézményekben működő, az *iskolahasználók érdekérvényesítését szolgáló szervezetek* (iskolaszék, szülői szervezet, diákönkormányzat) jogosítványait ki kell szélesíteni, működési feltételeiket biztosítani.

16. A felsőoktatási intézményi autonómiák újjáalakítása. A felsőoktatási intézmények oktatási, tudományos, személyzeti, szervezeti és gazdálkodási autonómiáját magas szinten kell biztosítani. Az autonómia törvényi garanciáit meg kell teremteni és érvényre kell juttatni fenntartótól függetlenül az összes magyar egyetemre kiterjedően. Felül kell vizsgálni a *KEKVA-egyetemek* kuratóriumainak jogállását és hozzá kell igazítani az autonómia követelményéhez. A *kancellári és konzisztórium* rendszert meg kell szüntetni.

Olyan, a felsőoktatás fejlesztési irányainak meghatározásában közreműködő, saját erőforrásokkal rendelkező, *véleményező és tanácsadó testületet kell létrehozni*, amelynek munkájában az intézmények képviselői, az oktatók-kutatók érdekvédelmi szervezetei és a hallgatói szervezetek delegáltjai, valamint az MTA és az egyetemeken kívüli kutatóközösség képviselői vesznek részt.

17. Hallgatói önkormányzatok működésének újraszabályozása. Megújítandó az egyetemi hallgatók önkormányzati rendszere annak érdekében, hogy *alkalmassá váljanak a hallgatói érdekek feltárására és képviseletére* és hogy megakadályozzák az önkormányzatok diszfunkcionális működését. Szakítani kell azzal a gyakorlattal, hogy ezek a szervezetek gondoskodnak különféle *hallgatói szolgáltatásokról* ahelyett, hogy ellenőriznék azokat.

Finanszírozás

18. Transzparens pénzügyi tervezés. Magyarország költségvetésében az oktatásra fordított kiadások tervezését és az elszámolást a mainál sokkal átláthatóbbá kell tenni.

19. Új közoktatás-finanszírozási rendszer létrehozása. Átlátható, decentralizált, *normatív* (formula alapján kalkulált) és a fenntartók és intézmények *gazdálkodási autonómiáját elismerő* finanszírozási rendszerre van szükség. *Stabil finanszírozással* kell biztosítani a tanulólétszám és a kapacitások egyensúlyának fenntartását, a speciális oktatási programkínálat biztosítását szolgáló *pénzügyi ösztönzőket*. A működtetés, a felújítás és a fejlesztés finanszírozása a feladat volumenétől és jellegétől függően a minisztérium, a fenntartó, illetve a gazdálkodási jogosultsággal rendelkező intézmény feladata legyen. Kívánatos a közoktatásra fordított kiadások *GDP hányadának lényeges mértékű emelése*, ezzel a közoktatásban az egy tanulóra jutó, összehasonlítható áron számolt költségek tekintetében az Európai Unió országainak első negyedébe való bekerülés.

20. A felsőoktatás finanszírozása. A döntően állami forrásból gazdálkodó intézményeket azonos elvek és normák szerint kell finanszírozni; meg kell szüntetni a *kirívó finanszírozási egyenlőtlenségeket* (MCC, NKE, egyházi egyetemek). Olyan rendszer kialakítása célszerű, amely középtávon lehetővé teszi az intézmény számára a tervezést és a *kiszámítható gazdálkodást*, az intézményi célok megjelenítését és figyelembevételét, finanszírozását, ösztönöz a magasabb teljesítmény elismerésére, ösztönzi, de nem kényszeríti az intézményt más források bevonására. Az alaptevékenység személyi és tárgyi feltételeit minden körülmények között biztosítani kell. Meg kell teremteni annak lehetőségét, hogy *vállalatok, alapítványok* az adórendszer által is ösztönzött módon támogassák a felsőoktatást.

Az oktatók és az oktatást segítők *alapbérét* a közép-európai felsőoktatás átlagos bérszínvonalára kell növelni, ami csökkenteni fogja a kutatás priorizálásából fakadó bérfeszültségeket. A számos intézményben meglévő súlyos *infrastrukturális lemaradást* fel kell számolni, biztosítani kell az oktatás és kutatás számára a 21. századi eszközöket és környezetet.

21. A felnőttkori tanulás finanszírozása. Olyan finanszírozási rendszert kell létrehozni, amelyben *az egyén, az állam és a vállalat egyszerre játszanak szerepet* a tanulás finanszírozásában. A nemzetközi tapasztalatok és a hazai lehetőségek ismeretében meg kell vizsgálni mindazon megoldásokat, amelyek erre lehetőséget adnak. Ilyen megoldás az *egyéni képzési számla (képzési kártya)*, amelynek felhasználásához az állam kedvezményeket ad, és amelyre az egyén, a vállalat, esetleg az állam képzésre és képzéshez kapcsolódó szolgáltatásra szabadon felhasználható forrásokat fizethet be,

illetve a *képzési utalvány* (voucher) rendszer, de ide tartozhat az *ingyenesen elérhető online képzések* rendszere is. A *vállalatokat* normatív, a *kisvállalkozások* számára is elérhető adó- és járulékkedvezményekkel kell ösztönözni saját dolgozóik képzésére. A finanszírozást *függetlenné kell tenni a képzési formától*. A második szakma felnőttkorban is automatikus ingyenessége helyett a felnőttek számára nyújtott képzési támogatások, kedvezmények, hitelek, legyenek felhasználhatók a szervezett felnőttképzés mellett az önszabályozott tanulás feltételeinek biztosítására, valamint iskolai rendszerű szakképzésre, felsőoktatásra is.

22. Nemzetközi mobilitás támogatása. A diákokra, hallgatókra, az oktatókra, kutatókra, oktatást segítő munkatársakra vonatkozó közoktatási és felsőoktatási *nemzetközi mobilitási programok* helyzetét át kell tekinteni, a fejlesztés lehetőségeit meg kell keresni, az erre irányuló állami támogatást bővíteni kell. A kormánynak meg kell tennie az Erasmus programba való visszakerüléshez szükséges lépéseket.

23. A tanulók és az oktatásban alkalmazottak közlekedésének támogatása. Ki kell terjeszteni az *iskola-, illetve óvodabusz* szolgáltatást minden kistérségre, ahol nem működik iskola, óvoda. Más településről bejáró iskolai alkalmazottak közlekedési költségeit meg kell téríteni.

(Lásd még: 14., 16., 25., 33., 43., 58., 68., 81., 90., 94.)

Az esélyegyenlőtlenségek kialakulásának megelőzése, ha már kialakultak, a csökkentésük

24. Oktatási esélyegyenlőtlenségek csökkentését, illetve kialakulásuk megelőzését szolgáló önálló kormányzati stratégia kidolgozása. A stratégiának ki kell térni az óvodai, iskolai és kollégiumi nevelőmunka, tanulásirányítás gyermekekhez, tanulókhöz, előzetes tudásukhoz, személyiségjellemzőikhez, kultúrájukhoz való alkalmazkodására, az inkluzív nevelési stratégiák, az interkulturális pedagógiai szemlélet elterjesztésére, a nevelési és tanulási-tanítási folyamatok személyre szabásához, a pedagógiai differenciáláshoz szükséges pedagógusi kompetenciák fejlesztésére, a bármilyen okból hátrányos helyzetű gyermekek, tanulók külön segítéséhez szükséges személyi, szabályozási, tárgyi feltételek mainál sokkal magasabb szintre fejlesztésére, az életpálya-építési készségek fejlesztésére is kiterjedő pályaaorientációra.

A stratégiának ki kell terjednie a közoktatásban keletkező egyenlőtlenségekből adódó, egész élet során fennmaradó munkaerőpiaci, életviteli, társadalmi hátrányok kezelésére hivatott átfogó, *felnőttképzési és az oktatási területen túlmutató intézkedésekre is*. A stratégiák, jogszabályok megalkotásánál *ágazatok közötti együttműködés* szükséges, a mindennapi megoldásoknál pedig építeni kell a *helyi közösségekkel*, a szülőkkel, munkahelyekkel való együttműködésre, meg kell teremteni ennek jogszabályi feltételeit, támogatását.

25. A szociális támogatások rendszerének kiterjesztése. Át kell tekinteni az oktatáshoz kapcsolódó szociális támogatások rendszerét és ki kell terjeszteni azokat. A középfokú oktatásban a szociális ösztöndíjrendszernek a szakképzés mellett a *gimnáziumra és a*

szakiskolára, a szakképzésben az érettségi utáni szakképzésre, az előkészítő évfolyamokra, a Dobantóra és a műhelyiskolára is ki kell terjednie.

(Lásd még: 7., 8., 9., 83, 88., 91., 94., 95.)

Deszegregáció

26. Deszegregációs program. Bírószági ítéletek elemzésén alapuló, önálló deszegregációs programot kell kialakítani széles társadalmi bázison és végre kell azt hajtani. A szegregáció visszaszorítását és megelőzését szolgáló szabályozási, finanszírozási környezetet kell kialakítani, közigazgatási oktatási diszkriminációs monitoring rendszert kell létrehozni, ki kell alakítani a jogvédő szervezetek támogatásának és a velük való együttműködésnek a rendszerét.

27. Tagozatok indításának tilalma a közoktatás első nyolc évfolyamán, egyéni igények kielégítését szolgáló képzési kínálat mellett. Jogszabályban rögzítetten tiltani kell a tagozatok indítását az első nyolc évfolyamon (ISCED 1-2). A tagozatok (emelt szintű oktatás) helyébe egy minden tanuló részvételével zajló, az egyéni igények kielégítésére rugalmas szervezésű, gazdag és személyre szóló tanulási kínálatot jelentő, minden tanulót kevés (sok esetben csak egy) területen lényegesen az átlagos fejlettségi szint fölé fejlesztő, az oktatás szerves részét alkotó képzési megoldások kialakítása szükséges. A tanítás-tanulás ezen elemeit megalapozó elveket az intézményi helyi tantervekben, a konkrét programokat az éves iskolai tervezés részeként kell rögzíteni.

(Lásd még: 7., 9., 34.)

Tartalomszabályozás

28. A tartalmi szabályozás rendszerének megújítása, új Nemzeti Alaptanterv megalkotása. A tantervi szabályozás megújításának egyik legfontosabb célja a részletezően előíró, a differenciált, személyre szóló pedagógiai munkát megbénító szabályozás leépítése. A NAT továbbra is tartalmazzon bemeneti és kimeneti szabályozási elemeket, de csak a fejlesztési feladatokat határozza meg, esetleg a tananyag átfogó témaköréit és néhány elengedhetetlen elemét. A kötelező kerettantervek megszüntetése mellett szükséges *alternatív mintatantervek* kifejlesztése, akkreditáltatása és az intézmények rendelkezésére bocsátása. Rögzítendő a *kötelező minimum kompetenciakövetelmények* (standardok) a közoktatás szakaszainak végére (jelenleg az általános iskolák nyolcadik évfolyamára, az érettségire adó iskolatípusokban az érettségire vonatkozóan, illetve a szakképzés nem szakmai kimeneti standardjainak rögzítése). A standardok egyrészt nem tantárgyi, hanem kompetenciaterületek megállapított kompetenciakövetelmények, másrészt általános, a nevelés folyamataiban kialakítandó, bármely fejlesztendő kompetenciaterülettel összefüggő, tanulókkal szembeni elvárások, pl. együttműködési készség, kritikus gondolkodás.

[Alternatíva] 28. A tartalmi szabályozás rendszerének megújítása, új Nemzeti Alaptanterv megalkotása. A tantervi szabályozás megújításának egyik legfontosabb célja a részletezően előíró, a differenciált, személyre szóló pedagógiai munkát megbénító szabályozás leépítése. A NAT továbbra is tartalmazzon bemeneti és kimeneti szabályozási

elemeket, de csak a fejlesztési feladatokat határozza meg, esetleg a tananyag átfogó témaköreit és néhány elengedhetetlen elemét. A kerettantervek megszüntetése mellett szükséges *alternatív mintatantervek* kifejlesztése, akkreditáltatása és az intézmények rendelkezésére bocsátása. A közoktatásban működő értékelési rendszerek alapvető átalakítását megelőzően (lásd 37. pont) az érettségi NAT alapján kialakított tartalmi követelményeit kell érvényesíteni az eddigi gyakorlat alapján. A szakképzésben a szakmai vizsga terén elkezdődött korszerűsítést következetesen tovább kell vinni.

29. Indoktrinációmentes oktatás. A tartalmi szabályozásból, a tartalomhordozókból, tágabban, az egész pedagógiai gyakorlatból számítani kell az értékeknek, a normáknak a tanulók számára indoktrinációval történő közvetítését. Az oktatás nevelő hatását diszkurzív, az értékek sokféleségének teret adó keretek között kell érvényesíteni.

30. A tartalmi szabályozók megújult célokhoz igazítása. A tantervek, kimeneti szabályozók és tartalomhordozók (tankönyvek, digitális tartalmak) fejlesztésében és értékelésében egyebek mellett kiemelt figyelmet kell biztosítani a demokrácia, környezettudatosság, fenntarthatóság, a diszkriminációmentes működés értékeinek, valamint a globalizációval összefüggő ismeretek, készségek, képességek, attitűdök (digitális kompetenciák, angol nyelv, interkulturális kommunikáció) fejlesztésének.

31. Tartalmi szabályozás a két rendszer közötti átmenet időszakában. A tartalmi szabályozási rendszer azonnali átalakításának a közoktatásról szóló törvény és más jogszabályok módosításával már a 2026/27-es tanévet is érintenie kell. Ebben meg kell jelenjen a kerettantervek kötelező voltának eltörlése, a NAT-ban csak a fejlesztési feladatok kötelező jellegének megtartása, a kötelező óraszámok szabályozását tekintve csak az át nem léphető maximumok meghatározása, e kereteken belül a helyi tantervek szabad kialakítása.

Beiskolázás, tankötelezettség

32. Tankötelezettség. Kétéves türelmi időszak után középfokon minden iskolatípusban minimum négyéves legyen a képzés, a középfokra belépő tanulók számára a tankötelezettséget ki kell terjeszteni 18 éves korig. A korhatár visszaállítását az egyébként kimaradókat segítő létező vagy újonnan kifejlesztett megoldásoknak (pl. műhelyiskola, egyéb tanulásszervezési megoldások) kell kísérniük.

33. A közoktatás egységes szabályozása a fenntartótól függetlenül. A közoktatás egységes, szektorsemleges szabályozását és finanszírozását, valamint a beiskolázási körzetek és az egységes beiskolázási szabályrendszert ki kell terjeszteni a nem állami iskolákra is.

[Alternatíva] 33. A közoktatás egységes szabályozása a fenntartótól több területen függetlenül. A közoktatás egységes, szektorsemleges szabályozás és finanszírozás alapján működjön. Az integrálás további kérdéseiben, különösen az egységesen kijelölt körzetekből történő beiskolázásról és egy egységes beiskolázási szabályrendszerről szakmai és társadalmi egyeztetési folyamatot kell elindítani.

34. A beiskolázási szabályok módosítása a szelekció visszaszorítása érdekében. A szelekciós folyamatok kiküszöbölése érdekében a közoktatás rendszerén belül működő felvételik, valamint a beiskolázás szabályozását felül kell vizsgálni, a jogszabályi háttérrel át kell alakítani. Az ezzel kapcsolatos szabályokat szigorítani, számonkérhetőségüket biztosítani szükséges.

Értékelési rendszerek

35. A pedagógiai értékelési rendszerek új koncepcióját és szabályozási rendszerét kidolgozó folyamatok elindítása. El kell kezdeni a diákok tanulási eredményeinek, a pedagógusok, az intézményvezetésben dolgozók munkája színvonalának, az oktatási és nevelési intézmények működésének értékelését szolgáló rendszerek új alapokra helyezését. Az oktatásirányítás készíttessen részletes, egymás alternatíváiként megjelenő szakmai koncepciókat és azokhoz kapcsolt szabályozási javaslatokat, majd bocsássa azokat szakmai és társadalmi vitára. Az egyeztetési folyamatok összegzése alapján, meghallgatva az országos döntés-előkészítő és tanácsadó szervezetek véleményét is, kormányrendelet szintű jogszabály szülessen az oktatásban zajló értékelési folyamatok átalakításával kapcsolatban, részletesen meghatározva az új rendszerek bevezetésének, az implementációnak a feladatait is.

36. A közoktatásban zajló központi értékelési feladatok ellátására független szakértői intézményrendszer kialakítása. Az értékelési rendszer részeként ki kell alakítani a közoktatási értékelési feladatok szükséges mértékű központi szakmai irányítását végző intézményrendszert. Ennek egyik lehetséges megoldásaként megfontolandó a minőségértékelési rendszer stabilitását és szakmai autonómiáját biztosító független szakértői kormányzás intézményi kereteinek kialakítása (kormánytól független, a Közoktatási Értékelési Tanács által felügyelt Közoktatási Értékelési Központ létrehozása). A minőségértékelés segítésére az oktatásban keletkező adatok összekapcsolásán alapuló információs rendszer (EMIS) kifejlesztésének feladata is a koncepciók részét kell, hogy képezze.

37. A közoktatást befejező vizsgák rendszerének reformja. A hosszútávú reform irányait gondosan meg kell fogalmazni. A reform kidolgozása során ki kell térni az *érettségi* jövőbeli funkciójára, a felsőoktatásba való bejutásban játszott szerepére, az érettségi mindenkire való kiterjesztésének lehetőségére, az érettségi és a szakmai vizsga *korszerű módszereinek* alkalmazására (kvalitatív értékelés lehetősége portfólió, projektértékelés bevezetésével). A vizsgarendszer és az iskolastruktúra átalakításának koncepcióit egymással párhuzamosan, összehangolva kell kialakítani.

38. Az intézmények pedagógiai minősége új értékelési rendszerének kialakítása. A koncepciók kidolgozása során meg kell fontolni a *külső intézményértékelés* megszüntetésének lehetőségét és szükségességét, illetve a megújítás választása esetén egy állami külső minőségértékelés létrehozásának feladatait. Mérlegelni kell kötelező ciklikus *intézményi önértékelési rendszer* bevezetését, valamint egy kockázatalapú, független és professzionális, országos és regionális központok által végzett külső intézményértékelés (tanfelügyelet) rendszerének létrehozását.

39. A pedagógusok tevékenysége minőségértékelési rendszerének átalakítása. A pedagógusok munkájának értékelésére olyan rendszer kidolgozása szükséges, amely *fejlesztő és nem minősítő jellegű*, a pedagógus munkáját az intézményi pedagógiai folyamatok szerves részének tekinti, és a saját tevékenység, a pedagógiai felkészültség adaptivitásának értékelésére alkalmas *önértékelési mozzanatokra* épül elsősorban, az intézményen belüli vezetői értékeléssel és szaktárgyi-módszertani szakértők értékelésével kiegészítve. Az értékelési folyamatokban komoly szerepet kell kapniuk a kvalitatív módszereknek.

40. A kompetenciamérések alkalmassá tétele az intézmények, feladatellátási helyek pedagógiai minőségének vizsgálatára, az egyenlőtlenségek csökkentését szolgáló intézményi fejlesztések informálására. Értelmesen végrehajtható, az intézményektől a feladat hasznosságával arányos erőfeszítéseket igénylő, *racionalisan működő* kompetenciamérési rendszert kell létrehozni (a mért évfolyamok és az egyszerre mért területek számának csökkentésével). A kompetenciamérésnek ne legyen célja a tanulók egy-két tanéves előrehaladása mértékének lemérése, a mérés eredményei semmiképpen *ne legyenek alkalmazhatók az egyes tanulók értékelése során*. A kompetenciamérés rendszerét ki kell egészíteni egyes *adaptív készségek* mérését szolgáló nem rendszeres mérésekkel. E mérések eredményeit érdemben figyelembe kell venni a fejlesztési programok elindítása és kivitelezése során.

41. Meg kell könnyíteni a szakképzésből az érettségi felé vezető utat. A szakképzésben biztosítani kell a közép- és emelt szintű *érettségire való felkészülés* lehetőségét a gimnazistáknál nem sokkal rosszabb feltételekkel, a kötelezőtől eltérő tárgyakból is. A más iskolában vagy a centrum, a térségi társulás, felsőoktatási intézmény szervezésében való *tantárgyi és vizsgafelkészítésekre járjon normatív támogatás*. Gondolják át a technikumokban elérhető *érettségi szünetet*.

42. Független felsőoktatási akkreditációs mechanizmus létrehozása. A felsőoktatási akkreditációs mechanizmus (MAB) függetlenségét helyre kell állítani, a nemzetközi standardokat érvényesíteni, külföldi szakértők, esetleg akkreditációs ügynökségek bevonásával.

(Lásd még: 53.)

Az oktatás tartalmi, módszerbéli, szervezeti fejlesztése

43. Az iskola- és óvodafejlesztési programok készítési kötelezettségének helyreállítása. A közoktatásban működő értékelési rendszerek megújításának részeként létrejövő intézményi önértékelés és ezen alapuló intézményfejlesztés (hároméves intézményfejlesztési programok megalkotása, elfogadtatása és megvalósítása) rendszerét kell működtetni a közoktatásban.

44. Az iskolai és óvodai szervezetek tanulószervezetté válásának elősegítése, támogatása. A ma jellemző hatalomorientált *szervezeti és vezetési kultúra* átalakítandó fejlődés-, támogatás és eredményorientálttá. Az intézményi szervezeti kultúra, a pedagógiai kultúra fejlesztéséhez, a tanulószervezetté váláshoz szükséges tudást továbbképzések gazdag programkínálatával, a témának a pedagógusképzésben való

megjelenítésével, a jó gyakorlatok terjesztésével, bevezetésük külső szakmai támogatásával kell kialakítani és fejleszteni. A professzionális intézményi tudásmenedzsment kialakítását erre szakosodó vezetői továbbképzések gazdag programkínálatával, jelentős segítséget igénylő intézmények esetében *coachok* alkalmazásával (a költségek központi biztosításával) kell támogatni.

45. Oktatáskutatás és -fejlesztés. Feladat a rendszeres, az oktatás minden szintjét és ágát felölelő *oktatáskutatás intézményrendszerének felállítása és működtetése*, az intézményesített tudásmenedzsment megteremtése. Az oktatásfejlesztést szolgáló kutatásokra vonatkozóan jelentős *kutatási-fejlesztési alap létrehozása* szükséges, amelyen keresztül tematikus pályázati formában alkalmazott kutatásokat és innovációs folyamatokat lehet kivitelezni.

46. A tanulásszervezés autonóm intézményi fejlesztése. Az intézményi tanulásszervezési szabályok *erőteljes deregulációja*, alternatív tanulásszervezési megoldások terjesztését szolgáló *fejlesztési program* elindítása szükséges. Ennek előfeltétele a tantárgyi *óraszámkötöttségek felszámolása*, valamint a *mindennapos testnevelés* órák szervezésének kiváltása gazdag iskolai sportolási-mozgási lehetőségek kialakításával.

47. A tartalomfejlesztés szabadságának és az oktatási piac működésének célorientált biztosítása. A tankönyv-, digitális tartalom-, programcsomag-, taneszközfejlesztés, -előállítás és -terjesztés szabadságát meg kell teremteni, az így kialakuló versenyhelyzet minőségbiztosító hatása érdekében.

48. Az oktatás tartalmi és módszertani fejlesztését szolgáló kezdeményezések támogatása. Az oktatás egyes szegmensei megújítását célzó kísérleteket, módszertani kísérleteket, alternatív megoldásokat ösztönözni kell, jogilag és a feltételek megteremtésével lehetővé kell tenni. Sikereségüket vizsgálni kell, és sikereség esetén segíteni kell elterjedésüket.

49. Az aktív tanulást támogató rendszerek létrehozása. A tanórai keretek között *zajló tanulás arányát csökkenteni kell* alternatív tanulásszervezési módszerek alkalmazásával. Ennek érdekében a pedagógusokat fel kell készíteni az alternatív online és offline tanulásszervezési módszerek használatára. A tanulmányi versenyek kiegészíthetők átfogó műveltségi területenként megszervezett tanulói *projektversenyekkel*, csoportok versenyének rendezésével.

50. Intézményi programok kialakításának, programok adaptációjának támogatása. Támogatni kell az intézmények által választható oktatási programok, programcsomagok, óvodai és kollégiumi nevelési programok fejlesztését, elterjesztését és használatba vételét, ki kell alakítani az alkalmazásukat lehetővé tevő szabályozási környezetet. Támogatni kell a saját programok kifejlesztését, kipróbálását.

Pályázati rendszert kell létrehozni a köz- és a felsőoktatásban *nemzetközileg bevált képzési programok hazai adaptációjára*, különösen a fenntarthatóság, a sajátos nevelési igényű gyermekek inkluzív oktatása, a demokratikus, aktív állampolgári nevelés, a

pénzügyi és vállalkozási ismeretek, a nemek és szexuális kisebbségek esélyegyenlősége valamint a kisebbségek és bevándorlók inklúziója terén.

51. Az iskolák, óvodák és a kollégiumok szocializációs szerepének erősítése. A pedagógusoknak tartott, a társadalmi egyenlőtlenségekkel kapcsolatos érzékenyítő tréningek fejlesztését és hozzáférhetővé tételét támogatni kell. E programok épüljenek be a pedagógusképzésbe (különös figyelemmel a társadalmi nemekkel, szexuális kisebbségekkel, környezettel és demokratikus neveléssel összefüggő tartalmakra). A hasonló tematikájú gyermeki és tanulói programok kifejlesztését és a meglévő programok (pl. ökoóvoda, ökoiskola program) kiterjesztését is támogatni kell. Rendszeres reprezentatív *pedagógusi és gyermeki, tanulói attitűdvizsgálatokat* kell végezni a közoktatás minden szintjén.

52. A szocializációs szerep erősítésével kapcsolatos intézményi fejlesztések. A legfontosabb attitűdformálással kapcsolatos nevelési célokra vonatkozó intézményi önértékelési eljárásokat fejleszteni kell és alkalmazásukat el kell terjeszteni.

53. A pályaaorientáció kiterjesztése és fejlesztése. Tisztázni kell a pályaaorientáció/pályaaeducáció *fogalmi kereteit*, megszabadítva a pályairányítás, hiányszakma-feltöltés jelentéstől. A szakmai szervezetekkel egységes *szakmai protokollt* kell készíteni. Biztosítani kell a pályaaorientáció *személyi feltételeit* az iskolákban és a szakszolgálatoknál, a pályaaorientációhoz, az életpálya-építési készségek fejlesztéséhez szükséges alapvető ismereteket *be kell építeni a pedagógusképzésbe*.

54. A tantárgyi integráció, a nem tantárgyi keretek között zajló nevelőmunka fejlesztésének támogatása. Az integrált és komplex tantárgyak (tanterveik, oktatási programjaik), valamint a nem-tantárgyi alapú tanulásszervezési formák terjedésének támogatása reál és humán műveltségterületen egyaránt megteremtendő. Ehhez az ennek megfelelően meg kell újítani a pedagógusképzést, oktatási programcsomagokat, helyi tantervi mintákat, taneszközöket kell kifejleszteni.

55. Gyakorlati, praktikus ismeretek, műszaki-technikai készségek beépítése az oktatásba. A gyakorlati területeken erősebb tanulók motiválása, a pályaaorientáció segítése és a mindennapi életben hasznosítható készségek megszerzése érdekében az *általános iskolai képzés részét kell képezzék a praktikus technikai, műszaki, élet- és háztartásvezetési ismeretek, az eszközismeret*. Ennek érdekében a NAT-ban fejlesztési célokat kell kitűzni, oktatási programcsomagokat kell kidolgozni, biztosítani a képzés személyi és tárgyi feltételeit.

56. Tematikus és tantárgyi tartalomfejlesztés az erkölcsi nevelés terén. Az etikaoktatás tartalmát meg kell újítani; a kapcsolódó tantárgyak tartalmát ki kell egészíteni a környezettudatossághoz és a társadalmi egyenlőtlenségekhez kötődő alapvető tartalmakkal, így például a nemi egyenlőség és a demokratikus attitűdök terén. A választható hittanoktatást tanterven kívüli keretek között kell megszervezni. Mindezekre tematikus és tantárgyi programcsomagokat kell fejleszteni.

57. Átfogó nyelvoktatás-fejlesztési program kidolgozása és végrehajtása. A kutatások és értékelési folyamatok eredményeként rendelkezésre álló tudás felhasználásával szükséges kialakítani egy átfogó, az intézményes nevelés minden szintjén és formájában megfogalmazható feladatokat kitűző fejlesztési programot. Az *angol nyelv* kötelezően tanítandó minden diák számára, az érettségien az angol nyelv ismerete is értékelésre kerül.

[Alternatíva] 57. Átfogó nyelvoktatás-fejlesztési program kidolgozása és végrehajtása. A kutatások és értékelési folyamatok eredményeként rendelkezésre álló tudás felhasználásával szükséges kialakítani egy átfogó, az intézményes nevelés minden szintjén és formájában megfogalmazható feladatokat kitűző fejlesztési programot. Nem kötelező az angol nyelv tanulása, de meg kell teremteni a feltételeit annak, hogy bárki tanulhasson angol nyelvet bármely iskolatípusban és iskolafokon.

58. Támogató, segítő személyzet alkalmazási feltételeinek biztosítása. Meg kell teremteni *szükségleteknek megfelelő* foglalkoztatásuk szabályozási és finanszírozási feltételeit. Haladéktalanul emelni kell a nevelést-oktatást segítő (NOKS) és a technikai dolgozók bérét. Álljon rendelkezésre megfelelő létszámú, saját alkalmazásban álló *takarító és karbantartó személyzet* az intézményekben. Jogszámban kell biztosítani a különböző szektorok – gyermekvédelem, szociális ellátórendszer, egészségügyi, munkaerőpiaci szolgáltató rendszer – *együttműködésének* kereteit. Fel kell építeni az *online és személyes központi segítő szolgáltatások* (pl. tájékoztatás, felvételi felkészítés) rendszerét.

59. Az intézmények etikus működésének támogatása. Minden oktatási intézmény legyen köteles a szülők és a diákok bevonásával *etikai kódex* megalkotására. Az etikai kódex kötelező tartalmi elemei közé tartozzon a diszkrimináció tilalma és a környezetvédelem szempontjainak felvétele. Ki kell alakítani az etikai kódex érvényesítésével és panaszkezeléssel kapcsolatos intézményi mechanizmusokat.

60. A tanítás és tanulás fizikai tereinek modernizációja. Iskola-, óvoda- és kollégiumépítési, -felújítási programot kell indítani, melynek kötelező eleme a munkát és tanulást, valamint a közösségi és egyéni tevékenységeket, játékot és sportot szolgáló *többcélú kreatív terek* kialakítása és felszereltségük korszerűsítése.

(Lásd még: 99., 65.)

Sajátos nevelési igényű tanulók

61. A sajátos nevelési igényű tanulók oktatása. A sajátos nevelési igényű tanulók integrált, inkluzív oktatását szolgáló *finanszírozási ösztönzők* alkalmazása, az e programok magasabb fajlagos költségeit elismerő stabil költségvetési finanszírozás. A sajátos nevelési igényű tanulók integrációját és inkluzív oktatását szolgáló *fejlesztési programokat* újra kell indítani. A sajátos nevelési igényű tanulók oktatásában résztvevő oktatási intézmények *szakemberigényét* ki kell elégíteni, a tanulóknak és szüleiknek biztosított *szakszolgáltatások* rendszerét újra kell építeni, szakember-szükségletüket ki kell elégíteni.

62. A sajátos nevelési igényű tanulók szakképzésének segítése. Külön programot kell kidolgozni az SNI tanulók szakképzésbe való *belépésének, szakképzésének és munkaerőpiacra való kilépésüknek* a támogatására. Az SNI-sek *szakiskoláinak* és az ott tanulóknak ugyanazokat a juttatásokat és lehetőségeket kell biztosítani, mint a szakképző iskoláknak és az ott tanulóknak.

Pedagógusok, oktatásban dolgozók

63. A pedagógusok bérezése és munkaterhelésének csökkentése. Olyan, értékálló bérezési rendszer kialakítása, amely biztosítja a kiszámíthatóságot, a minőség alapú differenciálást és a többletfeladatok anyagi elismerését. A pedagógusi pálya vonzóvá tétele további jelentős *bérenöveléssel* és az értelmes, *autonóm, kreatív munka lehetőségének biztosításával*; megfelelő számú *segítő személyzet* biztosítása; az ellenőrzést szolgáló *adminisztrációs terhek* csökkentése, a kötelező adminisztrációs felületek egyszerűsítése; a *pedagógusok heti kötelező tanóraszámának csökkentése* (azonnali intézkedésként helyi 22 tanórára, később fokozatos további csökkentés az iskolákban); tantervekben rögzített *tanulói kötelező óraszámok csökkentése*; ahol lehetséges, a kis létszámú osztályok létszámának növelése az eredményes munkához még megfelelő mértékig. A munkaterhek drasztikus csökkentésének a pedagógusok munkája minőségének javítását szolgáló módon kell történnie. Szükség van a *tanórán kívüli tanulási lehetőségek és egyéni fejlesztés biztosításában való közreműködés* kötelező heti óraszámának rögzítésére a teljes munkaterhelés növelése nélkül.

64. Pedagógusok és oktatást segítők státuszának egységes szabályozása. A pedagógusok és oktatást segítők státuszára, képzésére, továbbképzésére egy *egységbe szerkesztett, a szakképzésre is kiterjedő törvényre* van szükség, a szakképzési és munkaköri specialitások megnevezésével. Meg kell szüntetni a szakképzésben rendszeresített oktató elnevezésű státuszt, a pedagógus végzettségűeket a szakképzésben is *nevezzék tanároknak*, a pedagógus végzettséghez nem kötött gyakorlati képzést végzőket szakoktatóknak. Haladéktalanul emelni kell a nevelést-oktatást segítő (NOKS) és egyéb munkakörökben dolgozók *bérét*, a diplomás segítők bére ne legyen alacsonyabb a pedagógusokénál.

65. A pedagógusképzés és -továbbképzés megújítása. A pedagógusképzési és -továbbképzési rendszert úgy kell átalakítani, hogy biztosítsa azoknak a kompetenciáknak a folyamatos fejlesztését, amelyek az aktív tanulás segítéséhez, a differenciált, személyre szabott és a készségek fejlesztésére orientált („adaptív”) pedagógiai gyakorlathoz (tanulásszervezéshez) szükségesek. A továbbképzésben *meg kell szüntetni a központosítást*, a Nemzeti Közszerológati Egyetem és az Oktatási Hivatal monopolhelyzetét. Az akkreditációt újból lehetővé kell tenni. Az *informális tanulási lehetőségeket, a megfigyeléssel való tanulást be kell számítani a továbbképzési kötelezettségbe*. A tanárok, tanítók és óvodapedagógusok *képzési és kimeneti követelményeit* meg kell változtatni, más igények érvényesítésével együtt a globális változásokhoz való igazodással, a fenntarthatóságot szolgáló neveléssel kapcsolatos követelményeket meg kell jeleníteni a dokumentumokban.

66. A pedagógusok szakmai önszerveződésének támogatása. A Nemzeti Pedagógus Kar köztestületi jellegét és a kötelező tagságot meg kell szüntetni. A pedagógus-szakszervezetek és a pedagógus szakmai szervezetek működéséhez átlátható költségvetési támogatás biztosítandó. Biztosítandó a pedagógus- és szakmai szervezetek aktív bevonása a fejlesztési és szakmai szolgáltató rendszerbe.

67. A szakmai szolgáltató rendszer újbóli kiépítése. A szakképzésre is kiterjedő keresletvezérelt szakmai szolgáltató és szakszolgálati rendszer, valamint a pedagógus-továbbképzési rendszer szolgáltatási és programkínálatának, illetve kapacitásainak jelentős bővítése, szektorsemleges minőségbiztosításuk kialakítása kívánatos. Fontos mindazoknak a feladatoknak a piacosítása, amelyek esetén ez a szolgáltató a szakmailag és gazdasági szempontból optimális megoldást.

68. A tanulás-tanítás folyamatait segítő specialisták biztosítása az intézmények számára. Speciális tudással rendelkező, sajátos tanulástámogatási és tanulásszervezési feladatokra kiképzett, nem tantárgyakat tanító, de a tanulási-tanítási folyamatokba bekapcsolódó specialisták foglalkoztatását be kell építeni az oktatásfinanszírozási rendszerbe, el kell indítani, illetve ki kell terjeszteni az ilyen szerepben foglalkoztatott szakemberek felsőoktatási képzését.

(Lásd még: 35., 39., 44., 58.)

Koragyermekkorai nevelés

69. A koragyermekkorai nevelés fejlesztése. Át kell tekinteni az óvodák működését eredményesség, hatékonyság, méltányosság szempontjából, ennek alapján módosítani kell az Óvodai Nevelés Országos Alapprogramját. Biztosítani kell a játékközpontúságot, az egyéni és kiscsoportos cselekvő tanulást. Meg kell teremteni az egésznapos fejlesztés személyi és infrastrukturális feltételeit. A gyerekekkel szakirányú felsőoktatási végzettséggel rendelkező szakember foglalkozzon a teljes nyitvatartási időben, segítséggel (asszisztensek bevonásával). Középfokú végzettségű óvodai nevelő ne legyen foglalkoztatható óvodapedagógusként, csak szakképzett óvodapedagógus felügyelete mellett dolgozhasson. Biztosítani kell a speciális igények kielégítését, a szociális/gyermekvédelmi/fejlesztő és gyógypedagógiai szakemberek bevonását. Központilag ne írjanak elő az óvodában iskola-előkészítő foglalkozásokat. Meg kell oldani a rugalmas óvoda-iskola átmenetet, amelynek kulcskérdése: a két intézményben azonos szemléleten alapuló, hasonló, de a gyerekek életkorának megfelelő gyakorlati megoldások alkalmazása.

70. Rugalmas és hozzáférhető iskola előtti nevelés. Lehetővé kell tenni az integrált koragyermekkorai intézmények (bölcsőde + óvoda) működtetését, támogatni kell az óvodai vegyes csoportokat. A kötelező óvodáztatás alapelveinek megőrzése mellett biztosítani kell a be- és kilépés szabályainak, valamint az óvodába járásnak a rugalmas kezelését. Az iskolaérettség megállapítása a szülő és az óvodapedagógus közös döntése legyen, ha szükséges, a szakszolgálat bevonásával. Forrásokat kell biztosítani bölcsődei és óvodai kapacitások igény szerinti bővítésére. Erősíteni szükséges az óvodák és az iskolák képességét arra, hogy nagyon eltérő tanulási képességekkel rendelkező gyerekeknek is sikeresen biztosítsák a fejlődését, oktatását.

Szakképzés

71. A középfokú szakmunkásképzés megújítása. A szakképző iskolában (szakmunkásképzésben) a képzési időt fokozatosan vissza kell állítani négy évre, amelyen belül a szűken vett szakma tanulása csak a 11. évfolyamon, széles szakmai alapozást követően kezdődhet meg. A teljes képzés folyamán növelni kell a nem szakmai tartalom arányát és erősíteni kell az általános kompetenciafejlesztést. A négyéves képzés megvalósítására többféle lehetőséget is nyitva kell hagyni (pl. orientációs évfolyam, technikumba való átlépés lehetősége, második szakma). A lemorzsolódók rendszerben tartására megtartandó a műhelyiskola lehetősége.

72. Az iskolarendszerű szakképzés és a gazdaság kapcsolatának újragondolása. A társadalmasításnak a szakképzésben mind helyi, mind országos szinten ki kell terjednie a gazdasági szereplők bevonására. Megtartani szükséges az Ágazati Készségtanácsok rendszerét és a szakmai tartalom meghatározásában kifejtett szerepét. Figyelmet kell fordítani a vállalkozásoknak az ifjúsági szakképzésbe, illetve az iskola-munka átmenet megkönnyítésébe való megfelelő bevonására. Érdeklétté kell tenni őket a tanulók fogadásában és megfelelő, az iskola által ellenőrzött képzésében, erősíteni kell az iskolák, a vállalkozások és az egyetemek közti, valamint a vállalkozásközi együttműködést (képzőközpontok, tudásközpontok). Ki kell értékelni az eddigi tapasztalatokat, támogatni és terjeszteni kell a jó gyakorlatokat, bevezetésükhöz szakmai támogatást kell nyújtani.

73. Szakmai tartalom fejlesztése. A szakképzésben és a felnőttképzésben működjön újra megfelelő szakmai háttérrel rendelkező országos módszertani, szakmai háttérintézmény, egy Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet, semmiképpen nem a jelenlegi bürokratikus hivatal. A párhuzamosságokat, a pazarlást meg kell szüntetni, a jelenleg az NSZFH, IKK Zrt. és a Pest megyei Kormányhivatal szervei között szétagolt feladatrendszert egy intézményben kell integrálni, az ágazati készségtanácsok szakmai szerepének megtartása mellett.

74. Rugalmas szakképzés. A jelenlegi rugalmas tanulási utak megtartása mellett a képzés során biztosítani kell a szakmaváltás, ágazatváltás, iskolatípus-váltás lehetőségét, beleértve a gimnázium és a szakképzés közötti mindkét irányú átmenetet. A váltást pályaorientációs szolgáltatásokkal kell segíteni. Ahhoz, hogy az iskola is érdekelt legyen a váltásban, fontos a normatív finanszírozás, amely magába foglalja a szakmaváltók hiányzó ismeretei pótlásának finanszírozását is.

75. Intézmények közötti együttműködés a szakmai kompetenciák fejlesztése érdekében. Olyan szakképzési rendszert kell kialakítani, amely lehetővé teszi az adott iskolában nem megszerezhető kompetenciák más iskolában, képzőhelyen való megszerzését. A gimnáziumi tanulók is szerezhessenek így szakmai ismereteket, illetve a szakképzésben tanulók akadémiai ismereteket.

(Lásd még: 2., 3., 7., 11., 12., 28., 41., 62., 64., 67.)

Felsőoktatás

76. Stratégiai tervezés a felsőoktatásban. A nemzeti szintű társadalmi-gazdasági fejlesztési stratégia részeként, az „ágazati” stratégiák egyikeként szükség van egy felsőoktatási stratégiára, amelynek fontos eleme, hogy a felsőoktatás tevékenységei (oktatás, kutatás, társadalmi-kulturális szerep) miként szolgálhatják az átfogó társadalmi-gazdasági stratégiában kitűzött célokat. A felsőoktatási stratégia térjen ki annak meghatározására, hogy a más területekre vonatkozó „ágazati” stratégiákhoz miként kapcsolódhatnak a felsőoktatási intézmények, például a közoktatás fejlesztése, a vállalkozásfejlesztés, az innováció, a területfejlesztés, a környezetvédelem és a szociális kérdések terén.

77. Minőségi működés biztosítása a felsőoktatásban. A felsőoktatási intézmények döntési kompetenciájába kell tartoznia annak, hogy milyen szakokat, képzéseket indítanak vagy szüntetnek meg; ebből a szempontból külső kritérium kizárólag az akkreditációs követelményeknek való megfelelés lehet. A képzési és kimeneti követelmények szerepét radikálisan át kell alakítani, kötelező séma helyett orientáló funkciót kell kapniuk.

A felsőoktatásban is a tevékenykedtető, önszabályozott, kooperatív, differenciált módszereknek kell előtérbe kerülniük. A mintatanterveket felül kell vizsgálni és a kreditterhelést az Európai Felsőoktatási Térségben elfogadott normákhoz kell igazítani. Ennek feltétele az *oktatói munkaterhelés újraszabályozása*, az egyoldalúan kontaktóra-központú szemlélet felszámolása. Az oktatói jogviszony újraszabályozásának biztosítania kell az oktató- és kutatómunkához szükséges stabilitást. Komplex, intézményi szintű *minőségfejlesztési terveket* szükséges létrehozni és megvalósítani részvételi alapon (a hallgatók, a beosztott oktatók és az oktatást segítő dolgozók bevonásával) az Európai Felsőoktatási Térségben alkalmazott megoldások figyelembevételével.

Az érdekeltek részvételével ki kell alakítani az intézmények elszámoltathatóságát, teljesítményének átláthatóságát, valamint a felsőoktatási intézményekben zajló minőségfejlesztést támogató *felsőoktatási értékelési rendszert*.

78. A felsőoktatás modernizációját szolgáló kormányzati programok. A kormánynak pályázatok kiírásával, pályázati források biztosításával kell támogatnia a modernizáció legfontosabb stratégiai céljainak elérését. Ilyen a *hallgatóközpontú képzésfejlesztés*, a mesterséges intelligencia és a technikai fejlődés új vívmányainak felhasználása, a *hallgatói szolgáltatások bővítése*, a mesterképzési programkínálat gazdagítása, valamint az *oktatói pályára készülő és a már pályán lévők számára pedagógiai és andragógiai képzések*, ill. továbbképzések indítása.

79. Fenntartói modellek felülvizsgálata. Az intézmények részvételével, a lehetséges alternatívák alapos ismeretében kell kialakítani a jelenlegi és volt állami felsőoktatási intézményeknél az egyes esetekben optimális megoldást. Ez lehet alapítványi (az alapítványok jogállásának lényegi újraszabályozása mellett), lehet állami, de a világban létező más fenntartói modellek megfelelő adaptálása is szóba jöhet.

80. A felsőoktatásba való belépés támogatása és a lemorzsolódás csökkentése. A felsőoktatás képzési kínálatának szélesítésére van szükség a tömegoktatás

szükségleteinek figyelembevételével. A felsőoktatásban az államilag finanszírozott férőhelyek száma tovább növelendő. Az alapképzésben és az osztatlan pedagógusképzésben való részvétel tandíjmentessége, teljes körű állami finanszírozása szükséges. Önálló, tanulmányi ösztöndíjrendszertől és diákhiteltől független, azokat kiegészítő *állami szociális ösztöndíjrendszer* létrehozása szükséges a rászoruló hallgatók részére, a kollégiumi férőhelyek számának növelése mellett (lásd 84. pont). A belépés megkönnyítése érdekében szigorúbban kell szabályozni az intézményi pontszámok rendszerét.

81. A felsőoktatás nemzetközi beágyazottságának erősítése. Az *Erasmus és Horizont* programokba való visszakerülés feltételeit teljesíteni kell. A programban való részvétel erősítése érdekében *állami kiegészítő támogatás* biztosítandó a külföldi részképzések, szakmai gyakorlatok megélhetési költségeinek fedezésére. El kell érni, hogy a magyar felsőoktatás legjobb minőségű programjaival jelen legyen az *Európai Felsőoktatási Térség piacán*. Ennek érdekében elérhetővé kell tenni a magyar állami ösztöndíjat egyes idegen nyelven folyó képzésekre jelentkezők számára is. A magyar nyelvű egyetemi programok hallgatóit is ösztönözni kell idegen nyelvű kurzusok felvételére. A *Stipendium Hungaricum* programot szükséges kiértékelni és az eredmények alapján átalakítani.

82. Magyarországon működő külföldi felsőoktatási intézmények státuszával kapcsolatos problémák megoldása. A Magyarországon működő külföldi egyetemek helyzetét a magyar felsőoktatásra érvényes normákból kiindulva egységesen szükséges szabályozni. A Magyarországról elüldözött CEU esetleges visszatéréséről tárgyalni kell, kárpótlás felajánlása mellett.

83. Megerősítő intézkedések alkalmazása a hátrányos helyzetű és a roma fiatalok számára. A hátrányos helyzetű fiatalok felsőoktatási továbbtanulását és tanulmányait támogassa a kormányzat, különös tekintettel a roma fiatalokra. Fejlesztő megerősítő intézkedéseket kell alkalmazni, mint például a felsőoktatásba bekerültek bennmaradását segítő programok (felzárkóztatás, mentorálás) ösztönzése. A felsőoktatási végzettségű romák számának növelése érdekében plusz felvételi pontszám alkalmazását kell bevezetni a roma fiatalok számára.

[Alternatív] 83. Megerősítő intézkedések alkalmazása a hátrányos helyzetű és a roma fiatalok számára. A hátrányos helyzetű fiatalok felsőoktatási továbbtanulását és tanulmányait támogassa a kormányzat, különös tekintettel a roma fiatalokra. Fejlesztő megerősítő intézkedéseket kell alkalmazni, mint például a felsőoktatásba bekerültek bennmaradását segítő programok (felzárkóztatás, mentorálás) ösztönzése.

84. Felsőoktatási kollégiumépítési program indítása. Biztosítani kell a lakásbérleti áraknál jóval kedvezőbb feltételekkel igénybe vehető kollégiumi elhelyezést minden ezt igénylő felsőoktatási hallgató számára, ezért megfelelő mértékű kollégiumfejlesztési programot kell indítani és lebonyolítani.

(Lásd még: 11., 16., 20., 42., 50., 85.)

Felnőttkori tanulás

85. Felnőttkori tanulás szabályozása. A munkavállalók továbbképzésekhez való jogát törvényben kell rögzíteni. A *protekcionista szabályozási elemek kiiktatandók* mind az egyes képző/szolgáltató vállalkozások, mind az iskolai rendszerű szakképzés és a felsőoktatási intézmények vonatkozásában. A felnőttképzés területén a *szektorközi együttműködések*et jogszabályilag meg kell alapozni országos, regionális és helyi szinten.

86. Személyre szabott és tanulási igényekhez alkalmazkodó felnőttképzési rendszer. A képzési rendszerek és szereplők *állami túlszabályozását meg kell szüntetni*. Az állami ellenőrzés (követelmények, minőségbiztosítás) korlátozása azokra a képzési területekre terjedjen ki, ahol vagy többségében az állam lesz a foglalkoztató (védelem, igazgatás, oktatás stb.), vagy biztonsági, egészségügyi stb. okokból a szakmák, tevékenységek szabályozása szükséges. Ténylegesen független vizsgaközpontok rendszerével és a felnőttképzési szerződésekkel kell biztosítani azt, hogy a képzés az általa ígért kimenetet adja.

87. Tanulástámogató szolgáltató rendszerek építése. Létre kell hozni és működtetni kell a közhiteles állami *képzési és munkaerőpiaci tájékoztató rendszert, az állampolgári jogon járó, minőségbiztosított pálya/karrier-tanácsadást és mentorálást*. Biztosítani kell a bármilyen formában megszerzett *kompetenciák elismerését* megfelelő minőségű és kiterjedtségű validációs rendszeren keresztül. Biztosítani kell a végzettségek és kompetenciák *egyéni nyomon követését és igazolását* („kompetenciakártya”). Forrást szükséges biztosítani a képzők kihelyezett képzésekre való ösztönzésére, a résztvevők számára *utazási kedvezmény és szálláslehetőség biztosítására*.

88. A munkaügyi ellátórendszer, valamint a felnőttképzés erőteljesebb összekapcsolása, a foglalkoztatáspolitikai szuverenitásának, önálló intézményrendszerének a visszaállítása. Foglalkoztatási stratégia megalkotása és nemzeti forrás biztosítása. A képzési ajánlatok és támogató eszközök személyre szabása érdekében *képzett munkavállalási tanácsadók* bevonása szükséges. A vállalatok által szervezett képzések mellett szükséges a *foglalkoztathatóságot és az életben való eligazodást szolgáló, vállalati keretben nem megvalósítható képzések támogatása* is.

89. Kötelező továbbképzési rendszerek fejlesztése. A közszolgálatok és közszolgáltatások területén dolgozók számára kötelező továbbképzéseknél olyan intézményes megoldások kidolgozására és bevezetésére van szükség, amelyek szavatolják, hogy a továbbképzések valós igényeken alapuljanak, és magas színvonalon, a résztvevők megelégedésére működjenek. Ezek kidolgozásába be kell vonni az érintett szférák érdekképviselőit, szakmai szervezeteit.

90. A felnőttképzés hatásosságának nyomon követése. A felnőttképzés folyamatának szabályozása helyett *kimenet- és hatásindikátorok alkalmazása*. Ennek részeként a felsőoktatási és szakképzési pályakövetéshez hasonló, azokkal összekapcsolt szigorúan anonimizált *életpálya-követési rendszer* működtetése szükséges, amely rendszer alkalmas a munkaerőpiaci és képzési helyzet vizsgálatát, a folyamatok előrejelzését elősegítő adatok szerzésére. Harmonizált *mérési rendszert* kell kialakítani a felnőttképzés társadalmi, gazdasági és egyéni eredményeinek mérésére egyéni, intézményi, helyi és

országos szinten. A képzést érintő intézkedések előzetes hatásvizsgálatát és utólagos hatékonyságvizsgálatát széleskörűen alkalmazni kell.

91. Készségarancia rendszer kialakítása a felnőttképzésben. Fontos azon alapkészség szintek azonosítása, amelyek hiányában támogatott készségfejlesztő képzésben lehet részt venni. Az alapkészségek – kiemelten a digitális készségek – meghatározott szintjének elérését államilag finanszírozott képzésekkel kell lehetővé tenni, speciális esetekben a részvételt lehetővé tevő támogatást is biztosítva.

92. Felnőttképzési programok fejlesztése. Pályázati források biztosítandók a képző intézmények és vállalkozások számára infrastruktúra fejlesztésére és munkatársak képzésére, kiemelten támogatva a minőségi digitális oktatást szolgáló megoldásokat. A magánszféra bevonásával fejlesztett központi tananyagkínálatot és a szervezést segítő megoldásokat hozzáférhetővé kell tenni akár térítés ellenében, azok kötelezővé tétele nélkül.

93. Digitális készségek felnőttkori fejlesztése. A felnőttkori tanulás és a felnőttképzés digitalizálását alapvetően a hozzáférést (DigKomp), az oktatói felkészülést (szintügy DigKomp), a digitális keretrendszer alkalmazását (LMS) és tartalomfejlesztést, valamint a pályakövetést szolgáló fejlesztések és programok kell, hogy szolgálják.

94. Felnőttkori tanulási lehetőségek bővítése. Megfelelő képzési és szolgáltatási kínálatot kell biztosítani olyan térségekben, illetve olyan képzési területeken, ahol ezt a fizetőképes kereslet piaci alapon nem teszi lehetővé. Nagy volumenű, de személyre szabott, mentorálással segített képzési programokat kell elindítani az alapkészségek megszerzésére és a tanulási készségek fejlesztésére. Állami hozzájárulást kell biztosítani a digitális felnőttképzésben való részvétel feltételeinek biztosításához. A szabályozásnak lehetővé kell tenni a felnőttképzésben a nem az iskolai szakképzés igényeihez igazodó mikrotanúsítványok szerzésének rugalmas lehetőségét.

95. A fogyatékkal élők és a megváltozott munkaképességűek képzése. A fogyatékkal élők és a megváltozott munkaképességűek képzéséhez szükséges, a pályázati forrásoktól független humán erőforrást és finanszírozást kell biztosítani, az őket megcélzó képzési programok fejlesztését támogatni kell.

96. Képzési adatszolgáltatás és adatvédelem. A képzésben résztvevők túlzott személyes adatszolgáltatási kötelezettsége megszüntetendő; lehetővé kell tenni az ügyfélkapus adatszolgáltatást és adminisztrációt, az adatszolgáltatás egyes elemeit önkéntessé kell tenni. Az oktatási nyilvántartás szabályozását adatvédelmi szempontból át kell tekinteni, meg kell erősíteni az állam ellenőrző szerepét a magán adatkezelők felett.

97. Személyre szabott és integrált munkaügyi képzési szolgáltatások intézményi hátterének megteremtése. Olyan, szociális feladatokat is ellátó állami tanulás- és munkakeresés-támogató ügynökséget kell létrehozni, amely a két területet egyetlen tető alatt kezeli (one-stop-shop). Az ügynökségek alapszolgáltatása olyan szerződések megkötése legyen, amelyek az egyéni szükségletekhez igazodó, a tanulás minden formáját és színterét, valamint az ezek érdekében igénybe vehető szociális támogatásokat is magában foglaló egyéni tanulási terven és az ehhez kapcsolódó egyéni finanszírozási

kereten alapulnak. Az ügynökségek által működtetett egységes rendszerbe kell becsatornázni minden felnőttoktatást és munkaügyet szolgáló uniós transzfert.

98. Felnőttkori tanulás intézményrendszerének és együttműködési rendszerének bővítése. A tanulástámogató ökoszisztéma részeként meg kell szervezni a megfelelő humán erőforrással működő regionális vagy megyei *kompetenciaközpontok (tanulási központok) rendszerét*. A központok helyet adnak különböző tanulástámogató szolgáltatásoknak, biztosítják a bármilyen formában megszerzett kompetenciák validációját, a vizsgaközpontok működését, aktívan támogatják a bármely életkorban zajló tanulást szolgáló együttműködési hálózatok, helyi kompetenciapontok kialakulását, valamint elősegítik a *képzési, kulturális, közoktatási és felsőoktatási intézmények, vállalkozások és civil szervezetek közötti együttműködést*. A tanulási központok közreműködnek a képzési és szolgáltatási kínálat biztosításában azokban a térségekben, illetve olyan képzési területeken is, ahol ezt a fizetőképes kereslet piaci alapon nem teszi lehetővé.

99. Közművelődési és oktatási intézmények bekapcsolása a felnőttkori tanulásba, a közművelődés színvonalas működése feltételeinek biztosítása. Megfelelően képzett szakemberekkel ellátott multifunkcionális kreatív terek működésének projektektől független biztosítása lenne célszerű a létező intézményrendszerre (közművelődés, könyvtárak, közgyűjtemények, oktatási intézmények stb.) alapozva.

A felnőttkori tanulás meghatározó elemét képező közművelődés területén emelni szükséges az önkormányzatok számára a közművelődés jogszabályban előírt feladataira biztosított forrást és ellenőrizni kell ezen feladatok végrehajtását. A források biztosítása esetén a *digitális kompetenciafejlesztés feltételeinek biztosítása* beemelhető az önkormányzatok kötelezően ellátandó választható közművelődési alapszolgáltatásai közé. A közművelődés szakmai, szolgáltató háttérét biztosító *Nemzeti Művelődési Intézetet és a hozzárendelt képzés- és támogatásfelügyeletet vissza kell venni állami kézbe*, és könnyen megközelíthető településen kell működtetni.

100. Képzési tájékoztató rendszer intézményesítése. Az újjászervezett munkaügyi ügynökségek és a tanulási központok hálózatainak az állami képzési és munkaerőpiaci tájékoztató rendszer végpontjaiként kell működniük. A rendszer alapja a munkaerőpiaci és képzési helyzet nyomon követése, előrejelzése, és átlátható információkkal szolgál az igénybe vehető támogatásokról, ingyenes képzési lehetőségekről is. A rendszernek az állampolgárok mellett a munkaadók tájékoztatását is szolgálnia kell.

(Lásd még: 2., 3., 11., 21., 73)

IV. Háttéranyagok

- Az intézményfenntartási munkacsoport javaslatok - Munkacsoport-vezető: Váradi Balázs
- Az oktatásban dolgozók helyzetével foglalkozó munkacsoport javaslatok - Munkacsoport-vezető: Nahalka István
- Javaslatok a felnőttkori tanulás terén szükséges intézkedésekre - Munkacsoport-vezető: Juhász Ágnes
- A szak- és felnőttképzési munkacsoport javaslatok a szakképzési intézkedésekre - Munkacsoport-vezető: Juhász Ágnes

A háttéranyagok elérhetők a CKP honlapján: <https://ckpinfo.hu/100pont>

